

Ako je le mogoče, naučé naj se tudi učenci večino izdelanih nalog na pamet, kar jim ne dela nikakoršne teže, ker so jih dvakrat ali trikrat izdelali. Ako je bil učitelj pri tem svojem poslu priden in je znal spisno tvarino dobro izbirati; ako je učenec z vračunjeno ponavljajno šolo hodil šest ali sedem let v šolo, smelo rečemo, da je učenec navadnih duševnih zmožnosti, izstopivši iz ljudske šole, dosegel v spisovanji toliko spretnosti, da mu v praktičnem življenji ne bode treba iskati pomoči.

Knjiga Slovénka

v

XVIII. veku.

VII. Pavel Francišk Klapše (Clapshe), roj. okoli l. 1688 v Kostelu, protonotarius Apostolicus, korar Pičanski v Istri, mož iskren in sloveč, farman ali župnik v Tomaju (1732 — 72), kjer je umrl 31. jan. 1772 in je pokopan v rakvi pred vélikim altarjem v cerkvi sv. Petra in Pavla (Vid. Zg. Danic. 1879 l. 33. 52.). Spisal je

a) *Synopsis Catechetica* Tu je: Zbrani Nauk karšanski . . . skuzi Paula Francisca Clapšeta . . . Labaci typ. A. Fr. Rejchhardt. 1743. 8°. 110. — b) *Synopsis Catechetica* Tu je: Zbrani Nauk karšanski, u' kratkih besedah zapopaden, taku dobru za podučiti te nevedne u' karšanski Véri, koker tudi viža te prečastite Molitve S. Roženkranca, si svojmi skriunustmi, inu Odpustki. Nucne Buquice Vsem častitim inu vissoku urednim Gospudam Farmanam inu Dubounim Pastirjam, te nyh paši podložne Karšanske Oučice podučiti. Vkup zbrane skuzi Paula Francisca Clapsheta, Farmana Tomaiske Fare Teržaške Škoffie. Zdei pak u' drugo na bulši krainsko spraho u' druk daine inu pobulšaine. U' Lublani, Per Annae Elisabethae Raichhardtouke Uvedove 1757. 8°. 96.

V prvem natisu a) poklanja knjižico za naslovom, v oblikah malo slabejšim, D. Leopoldo Josepho Hanibaldo . . . Comiti à Petazziis . . . Episcopo Tergestino. Nato poje „Lectori Candido“: Non hic arma leges, humano imbuta crnore, — Non Veneris furias, saevosque Cupidinis arcus . . . Divinum est, quodcunque leges . . . libellus — Iste docet, non mole quidem, sed pondere rerum — Summarum facili, quas continet ordine, longe — Maximus etc. — Admonitio kaže, da je P. Fr. Clapshe, Parochus in Tomai, nauke v tej knjižici po drugih sostavil, zbral in sam le nekoliko pomnožil . . . „Catechismus ali podučenie eniga Christiana u' tih nar bel potrebnih Štukih te Keršanske Vére“, razlaga str. 6 — 38 v desetih „Odločkih“. Viža ali Šega moliti ta Sveti Roženkranc Marie Divice st. 38 — 72. Lytanie Lauretanske. Exhortatio Ad Sponsos (str. 80 — 85): „Izvoleni k' zakono namenjeni Paar. Ta stan kateremo vi želite perstopiti, je vsegamogočni Bug kmalo po stvarjejnio tega svetá, inu človeka v' temo Paradižo gori postavil, inu skerbnu u' temu pogublejnio tega gmain potupa ohranil. Letà stan je Christus u' ti postavi te gnade pričejoč u' Kani Galilaeij ciral, z' pervim čudežam počastil, ja celu k' usokusti eniga svetiga Sacramenta povihšal . . . itd“. Hymnus in Dedicatione Ecclesiae (Urbs Jerusalem Beata — Dicta pacis visio etc.). Peissem od Vére (Kateri oče v' Nebu priti, — Ta ima vero ohraniti: — De je en sam edyni Bug, — De so pak try Peršone, — Bug Oča, nu Syn, nu S. Duh, — Tu je Sveta Troyca itd.). Memoriale Pastoris boni munus brevi faciliqne methodo comprehendens (str. 91 — 110). Regula vitae (Fide Deo, dic saepe preces etc.). Iz „Memoriale“ bodi na pr. Observanda de

Concione.

Apposita sit, et solida
 Quo ad materiae inventionem.
 Excocta benè, et fervida
 Quo ad formae dispositionem.
 Decore multo praedita
 Quo ad ipsam elocutionem.

Cathechesi.

Hanc magni semper aestima,
 Ut par est aestimari.
 Crebro tuis depredica,
 Ut par est comendari.
 Summa cum cura explica,
 Ut par est observari.

V drugem natisu *b)* nahaja se brez „Exhortatio ad sponsos, Memoriale, Hymnus et Regula vitae“ str. 6—34 „Catechismus“ na pr.: „Pervi Odloček. Od Vére. Kaj je dolžan en človek veidit, de v' Nebessa pride? Je potreba, de zna, inu zastopi, kar Bug zapoveduje. — Kaj Bug zapoveduje veidit temu človeku, de Nebessa zadobi? Bug zapoveduje, de usak človek ima biti keršen, inu to pravo Vero deržati. — Katera je ta prava Vera? Christianska, Catolška, Rimska. — Kaj je ta prava Véra? Je en dar Božji, inu luč, skuzi katero ta človek resvečen, use terdnu derži, kar je Bug nam rezodéu, inu oznanil . . . — Kdu leto S. Catholško Cerkou regera inu viža? Bug, inu niega Namestnik na tem Sueti, S. Oča Rimski Papeš, katerimo moremo podložni biti, niega poslušat, kar nam po kristianski pravici zapovei itd^a. — Viža moliti ta Sveti Roženkranc Marije Divice str. 34. Odpustki bratoušne S. Roženkranca str. 47 . . . Prosenec. Sičan. U' Pvandelek, torek . . . Litanie str. 61. — Nucnu U'prašaine za u'sakateriga človeka u' Karšanski Vere podučiti, inu z' Katholškimi Čednosti ocirat str. 65 — 88. Peisem od Vére. Od svete Maše str. 90 (Pridte verni Kristiáni — K' offrú Svete Maše, — Nu per tem ofruvánio — Skažte andoht vašo: — Maša pak se offrúje — Le Bogu samimo — En Sakrament žegnuje — K' nucu nam vsákimo. Kyrie eleison itd.).

5. Dictionarium Quatuor Linguarum: Videlicet Germanicae, Latinae, Illyricae (quae vulgo Sclavonica appellatur) et Italicae, sive Hetruscae. Auctore Hieronymo Megisero impressum anno 1592. Graecii Styriae à Joanne Fabro, cum Sac. Caes. Majestatis Privilegio octennali: Nunc vero Auspiciis Exc. D. D. Supremi Carinthiae Capitanei, Opera et Studio A. A. R. R. P. P. Societ. Jesu Collegii Clagenfurtensis correctum et auctum. Clagenfurti. Typ. J. Fr. Kleinmayr. 1744. 8°. (ohne Seitenzahl. Sign. A — Eee = 392? S.).

„Abdruck der ältern Ausgabe mit geringen Aenderungen. Ohne Vorrede. Das Dictionarium . . . auctore Hier. Megisero . . . 1592 — ist gerade ein Alphabet stark; auf den letzteren zwei Bogen sind Exempla aliquot Declinationum et Conjugationum, ohne den Instrumental- und Local-Casus, sogar ohne den Dual, den doch Bohorič schon gegeben hatte. Der Dialect dieses Dictionarii sollte der Kärntnisch-Windische sein; manche Wörter, worunter besonders germanisierende, sind als Carn. den Krainern zugetheilt; unter der Bezeichnung Cr. werden auch einige Kroatische angeführt. Die zweite Ausgabe dieses Wörterbuches siehe unten beim J. 1744. Kopitar's Grammatik S. 435. Dobrowský's Slovanka I. 186 (Šaf. Slow. Schrift. S. 63. 67).

Brez posebnega predgovora razlaga se v drugem natisu na prvih treh listih „Ortographia Latino Sclavonica“; za njo sledi slovar sam, in na koncu „Etwelche Exempel Deren Declinationum u. Conjugationum“. Vmes se nahaja mnogo izrekov in prislovic, nemški in slovenski. Izdaja ta je dokaj pomnožena (auctum); jeli tudi popravljena (correctum), to naj kaže nekoliko cvetja na razbor na tanko po prvih vzgledih (Jezičn. XXI. str. 16. 17), da se mej obema popolnoma razvidi razlika v nemščini pa v slovenščini.

Teutsch. Lateinisch. Windisch. Wälisch.

Aberglaub navera, babja-vèra, kriva vera, fauž vera. Ablassen nehat, pustit, henjat. Ancker — ? Arg hud, hudoben, sauith. Croatiace nekasan. Argwohnisch soje misli

cijevoč, sumežliu. Argwohn cijanje, žumanje. Artzt arcat. — Balbierer polbirar, britbar. Baumgarth pungart. Begierig želén, pegierig, Croat. hotliu. Beyzeiten pergodu, perceito, perredi. Beschädigen oškodit, scodo storit, Cr. obrasijti. Betrug galufia, žertanje. Bild pild, Ca. malik, Cro. kip. Bolwerck šutina, jess, žerm. Bott pot, ceitinger, Car. listar, Cro. sell. Buch buque, knige. Butter puter, nespušeno maslu. Buttermilch martrano mleku. — Dichter zmišlauic, ta kiri sam od sebi zmisli. Dolmätsch mušet, tulmačer, izlagovic te spraha. — Ehemann zakonski mož, poročeni mož, zakonik. Ehefrau zakonska žena, poročena žena, zakonica. Ehr čast, Cro. slava, dika. Ellenbogen vaht, comulc, Cro. lakat. Ellend riva, thežava, nuja, edinost. Erbschaft erbšina, po oču, po materi, Croat. otočastuo, babščina. Erlöser odrešenik. Erquicken oživit, arzveselit, oveselit, k' veku perprauit. — Fabel marjni, spaka, fabula. Feyrtag nedju, praznik, Cro. suetek, suetečni dan. Felss skala, peč, pečina, rupača. Fertigen storit, dapernesti, fertigovat, z'veršiti, Cr. zgotouiti. Fest gued, praznik, nedeu, Cro. blagdan. Fieber merzlica, treslica, Cro. febra, simnica, hudobnica. Führnehm jemeniten, visok, teh višeh eden, Car. glavar. Fürsprech bessednik, prosnik, odvetnik, kateri sa eniga druiga govori, vel prossi. Fürst fierst, vivoda. Folgen sa enem drujem jeti, po nauko storit, bogat, folgat, po enem drujem storit. Frau frava, gospa. Frey fraj, soje vole, slaboden. Freygebigkeit dobruta, dobrutlivost, darotlivost. Freventlich prešern, prešerne misli. — Gail načist, hotliu, kiri načisto želi. Gaistlich-Recht jus canonicum duhoune praude, duhouske pravice. Gartner gartner, vertar. Gar oft gostu, pogosto, preveliko bart, doisti krat. Gefängnuss ječa, kiha, Car. kaiha, Cro. vosa, temnica. Gerad oder ungerad glih ali neglih, glih ali sodl, prau boli krivo. Gestalt obraz, obličje, štalt, kip. Gesell-Priester kaplan, podružnik, odhudnik. Giftig strupovit, giften. Gnad gnada, milost, Cro. milosardje. Gott Bug, Cro. Bog. Götzen-Diener malikovec, kir bogovum služi. Graf comes knez, graff, conte. Grossmüthig junaški, serčniga serca. — Hayd aid, haid, Cro. pogan. Haickel cartliu, cartiž, haklih, Cro. prokšen. Hayland izveličar, odrešenik, ozdraulenik. obrajenik, Cro. spasiteil. Haimlich skrivoje, skriuno, natihem, skriuš. Heftig silnu, zlu, ramino, Cro. krutu. Hembd sraica, kikel, robača, Cro. košulja. Hertzog vivoda, vajvoda, viuda. Hinderlistig pregnan, sauit, faush. Hornung sviečnik, sečan. Hügel hrieb, brieb, hribec, verh, Cro. gorica, holmac, artič. — Ich jest, jez, Cro. ja. Jenner zimec, prossinec. Jungfrau divica, dōkelca, dekle, junfrava, Car. gospodična, Cro. divoika. Jüngling mladenič, puebič, Car. hlapčič, Cro. mladač. — Kalt marzlu, merzlu, studenu. Keller kliet, keuder, kelder, Cro. piunica, konoba. Ketten ketina, Cro. veruga, lanac. Klein mihen, micen, Car. maihin, Cro. malahan. Kraft mueč, muč, krafft, Cro. vek. Kranck boun, Carn. bollan, Cro. betežan. Kraufs urceus gerča, verč, krauža. Kunst kunžst, vuk, Cro. vmetelnost. Kutzlen šigitat. — Laben oživit, lobat, h' moči pomagat. Lafs mich gehn pusti me zmyram, per pokoju. Last breme, tovor, butora. Lateinische Sprach latinska spraha, bukouski ali latinski jezik. Lateinsch latinski, polatinsko, bukouski, Cro. diački, latinamente. Leben žiulenje, leben, život, žitek. Leder leder, ussinje. Leftz znabl, ustna. Lestern žmagat, löstruvat, šentuat, s'varit, preklinjat, Leuchter laihter, svetelnik, sveitnak, sveičnek. Leuth ludje, človeki. Löw leo, lau, oroslau. Liebe lubiesen, Car. lubesan. Lofs loss, sreča, zdrib. — Majestät mogočnost, svetluest, veličastvo. Mainen mienit, štimat, Car. meiniti, mneti. Maister moister, vučenič. Marter martra, Cro. muka, moka. Mechtig mogoča, magoč. Mensch človek. Menschlich po človeškem, človeški. Müntz drobni denarij. Mit urlaub s' slovessom. Muttersprach materna spraha, materni jezik. Mutwillig sfrai vole, suojo voilan, prešern neroden, nekasan. Muthmassen mienit, sklenit, raitat, se sumniti. — Nachbaurschaft sossešina, sossescina, sosseška. Es nachtet se nueč diela, nuč perhaja, se nočij. Neheriu

šivilla, Cro. moškra. Noth noth, potreba, muja, nuja. Nutz nuc, prid, Cro. hasen, korist. — Oberkeit gospošina. Offenbar očitnu, oberlih. Offenbaren arsendit, očitno storit, na snanje dat, na den perpravit. Oftt gostu, pogostu, veliko bart, čestu, čestukrat. Orden ordnunga, ordninga, red, cilla. — Panier bandiru, fandl, snamnje, sastava. Pfand sastava, saklada. Pfarrherr faimaister, farmoister: Pfarrkind farman. Ains Pflegen flegat, v'ar-divat, oskerbet, živit. Polster pouster, vaikušna. Prasser šlemar, sapraulenik, kir dobru leba. Priester mašnik, mešnik, far; Priester, das ist, die ältesten dess Volcks stariši. — Rathsherr rathni gospued, svitnik. Raitzen nauadit, nadražit, dražit, napostuvat. Rechen se masovat, se masčati, Cro. sadovoliti, osvetuti, nadomestiti. Red marn, besseda, rieč. Redkunst kunst besedovanja, kunst bessedo pelat. Reudig krastau, kröcou, gariau, srabliu. Richter rihtar, Car. sodnik, Cro. sodec, sudac. Rost erja, erjavina. Rot ardeč, rač, Cro. čerlen. — Sack vreiče, žakl. Schächer razbojnik, hostnik, šahar. Scherb čerpinja, Car. čirpinja. Scherg berč, utavuc, Car. birič. Schidmann arbiter ločnik, srednik. Schiflohn brodnina, brodni dnar, Cro. mornarina. Schloff spanje, v'spietje, sni. Schmerz terplenje, bolesan, Cro. betek. Schneider žnidar. Schnöder Mensch nič vrieden človek, Cro. skrun človik. Schultheiss župpan, rihtar, sodnik, sodec. Schuh čriul, Car. čeul, Cro. šolen, cipelši, postol. Segnen žögnat, Cro. blagosloviti. Senn počasno sejme, Car. tetiva. Singer pieuc, Car. pejvič. Sollich talis takušen, Car. takou. Spacieren prangat, spancirat, prehajat, Cro. šetati, koračiti. Speiss jied, rihta, spiža, spendia, Cro. brašno, piča. Spiler jigrac, spilar, Car. jigrec. Spinn pajenk, Car. pajek, Cro. opalik. Spitzfindigkeit modruerst, premodruerst. Sprichwort pripovust, Car. pripuvist. Sternseher zvezdar, kiri na zvezde gleda. Stillen potalažit, vtolažit, potihnit, Car. potihiti, miriti. Stoltz preusetn, offerten, stolc. Sünd-Fluss diluvium potuep, povudn griešni vel gmein potuep, grešna povodnia. — Taglohner delauc, tabahar, Car. deilovic, Cro. težak. Tauglich dostojin, prau, tauglih, sastopn, perložen. Tausent taužent, desetstue, Cro. jesero, tisučia. Teufel hudič, zluedei, vrag. Todter merlič, mertou, mertuo truplu. Todtschlager razbojnik, bojnik, vbijavuc, vbijenik. Träg vtragliu, namarn, faulast, vtragasten, lein. Treu sviest, svešiščina. Tritt korak, stapnja, hod. Trost trošt, viselje, Cro. kripost, vtisenje. Tugend čednust, brumnost, dobrueta, mueč. Tyrann tiran, nausmilen, hudoben, synik. — Vberflufs luxus nemasa, nesmasa v pity, v jedi, v gvantu. Vberfülligkeit obylnost, obylye. Vberig seyn čiez ostat, prebyti. Vchsel pazduhe, pod pazduhi; Vchsen rama, rame, peretnice. Verderben skazit, ferderbat, končat, satreiti, vgonobyti, fundat. Verdrufs zamersanje, težkuta, Car. težkoča. Vergeben odpustit, sanesti, šenkat, Car. prostiti. Vergebens zastoin, obstoin, Car. sadstoin, Cro. sauman. Vergänglich posvetn, nastonovitu, Car. minuče. Verleumdung obsieranje, nastopenje, hude besede, sasramovanje. Verräther izdajauc, zdauc, ferratar, navernik, zdaica. Versprechen sponsalia likoŕ, saroke, obluba h' zakonu. Verwirrt zmoten, smiešan, Car. smočen. Vetter strinic, stričic, stricou syn, vičou syn, osčniga brata syn. Ungunst hudamisel, nepriatelost, hdu vošenje. Unsträfflich brez tadla, brez prigovora, obene strafinge ureden, čist, nadoužen. Volck folck, puk, množica. Volgen folgati, pokoren biti, bugat. Von hinnen od sod vel od tot, od techmal. Von dannen od sod, od uniga kraja. Vormund gerab, najemleni oča, namestnik praviga očeta. Ursach ursach, Cro. zrok. — Was kai, Cr. ča. Wechsler meinarc, bechslar, ke dnarje possoduje, na cenž daje, spreminuje. Weder ni, ne. Weibisch ženske šare, žensko, babje. Weit prostran, dalič, restegnien. Weltlich recht ius civile posuetna prauda, cesarska prauda, dežeuska pravica. Widersacher protivnik, Cro. supernik, souražnik, Carn. feind Wind. Wochen teden, keden styriace, čas od sedim dnj. Wundmahl šrimf, snaminie te rane. — Zal štuvenje. Zancken preparati, kregati, pipat Wind. Zeit čas, ura, cait abus. Zerung

ceringa, jest sa napoti imeti, potreba sa raizo. Zeug prica, svidok, caih. Zorn sard, jesa, napuh. Zucht čednost, nauk, pohleunosť. Zumahl una simul z'red, k'malu, ukup, Cr. kupno, uderžbi. Zukunft prihot, prišestje. Zunahm pridevik, prejnjk, primk. Zweifel cuiblanje, dvojejnje. Zwilling duojčeta, dua od ene matere, na en bart rojena.

„Etwelche Exempel Deren Declinationum u. Conjugationum“: Ta Gospud. Ta Gospá. Ta Oča. Ta Mati. Ta dober, ta bulši, ta nar bulši. Pronominum: Jest. Ti. Leta. Taisti. On. Kateri. Verborum: Jest sem. Jest imam. Jest lubim. Čem ali očem. Znam, veim. Grem, hodim.

Nekoliko izrekov in prislovic: Ich hab an disem Menschen ein Abscheuen Jest se tega cloveka gnusim, meni se ta clovek grauža. Die Ader ist aufgesprungen Žila je poknfla. Allgemach nihmt der Tag auf Pomalem, počasno ta dan gori jemle. Das ist ein angenehmer Herr Leta je en lubesniu, priatlau gospud. Heunt ist ein Apostel-Tag Dons je duanaistla. Hast du zum Ostern gebeicht Si se ob Velikei noči spovèdou. Habt ihr ein gutes Bier Mate vi dober ou vel vou. Geigen-Bogen: Regen-Bogen Lok per gosleh, maura na nebu. Dises Wasser entspringt in Cärnthen Ta voda sačne vel ma soi sačetik vel vrie vkoroškei deželi. Meine Einkunften ertragen dise Ausgaben nicht Mojo noterhodiše na donesse to vundajanje. Den Vorabend dess Heil. Bartholomaei hab ich nicht gefast Na bilo suetiga jerneja se nisom postou. Zum Martini seyn die Gänfs fett Ob sumarčici so gossi touste. Was habt ihr vor ein Gespräch unter euch Kai sa ene marnji vi mate med sabo. Bey dem Gesell-Priester hab ich mein Beicht abgelegt Per kaplano som jest moja spoved dol položou. Er-Sie herrschet On gospoduje, ona gospodini. Ich bin gantz haiser Jest som celu skripou vel iest jmam hudo skripauco. Er red Italianisch On marnje laški vel po laško. Ein Lamm im Fruhjahr Vigrednu jagne. Neu Mond: Vollmond Mlad miesenc, miesenc opounem. Er hat keine Nahrung On nema žiulenja. Er ist einer schwachen Natur On je ene slabe v. klieberne nature v. slabiga panta. Ich reyse nacher Oesterreich Jest ralžam pruti dunavi. Tauff-Sambstag Kersténca v. kerstnica v. vólka sobota. Du kanst mir sicherlich glauben Ti meni žiher verjemeš. Windische Sprach Slovenska sprache v. slovenski jezik. Subtiler Mensch Šmaidik clovek. Bey meiner Treu Per mojej sviesti, v. per mojej veri. Zum studiren ungelürnig Pretumpast h' štediranjó, h' vuku. Er ist sehr ungelehrt On je brez možgan, on je ceu ossu. Falscher Prophet Prerok, ke je slamo jedu. Prov. Carn. etc. —

Opis Krškega okrajnega glavarstva.

I. L.

(Dalje.)

Župljánske in šolske občine v Radeškem okraji.

Št. Janž. (Dol.)

Župnina šteje 2399 ljudi; šolskih otrok je 150. Šolo so leta 1839. župljáni zidali pod vodstvom župnika Ignacija Cigler-ja. Leta 1851. se je od knezoškofijstva šola odprla, in prvi zatrdni učitelj je bil Anton Pavčič imenovan. Poprej so bili učitelji začasno nastavljeni, pa le največ kot orglavci in cerkveniki, n. pr. Peter Fleischman, Zaloškar i. dr. Leta 1875. je šel Anton Pavčič v pokoj. Po njegovi želji in želji župljánov je po razpisu učiteljsko službo dobil njegov sin Anton Pavčič z letno plačo 500 gld. Stari Pavčič je bil jako priljubljen pri vseh stanovih. Veljal je za dobrega učenika, muzikarja in pevca,